

KS. JACENTY MASTEJ

PASCHALNY WYMIAR CUDÓW JEZUSA

Mysterium Paschale Christi jest centralnym wydarzeniem Objawienia i zbawienia. W myśli teologicznej męka, śmierć i zmartwychwstanie Jezusa najczęściej są ukazywane jako wydarzenia zbawcze, w których wypełniają się starotestamentowe zapowiedzi. Działanie Boga już w Starym Testamencie było wyzwajające i zbawcze. Szczególnie wyjście z niewoli egipskiej oraz towarzyszące mu cuda uważane były za wielkie dzieła Bożej mocy. Stanowiły one obraz i typ wyzwolenia, jakiego w przyszłości dokona Mesjasz¹. Starotestamentowe cuda zajmują doniosłe miejsce w historii zbawienia; poprzedzają, zapowiadają oraz przygotowują centralne wydarzenia soteryczne Nowego Testamentu. Cuda Jezusa stanowią kontynuację niezwykłych czynów dokonywanych przez Boga Jahwe w dziejach Izraela. Podobnie jak starotestamentalne cuda, tak też niezwykłe znaki dokonywane przez Jezusa wyzwajają człowieka z cierpienia, choroby, zagrożenia życia, ratują go od śmierci. Wszystkie te wydarzenia są zapowiedzią ostatecznego zbawienia, które jest rozumiane jako definitywne wyzwolenie człowieka spod panowania grzechu, szatana i śmierci oraz włączenie go do wspólnoty z Bogiem². Liczne cuda Jezusa pełnią także funkcję wprowadzającą w stosunku do wydarzeń paschalnych.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie paschalnego wymiaru cudów Jezusa. Podjęta problematyka zostanie zaprezentowana w trzech punktach. Najpierw przedstawi się biblijne i teologiczne rozumienie cudów Jezusa jako Bożych znaków. Tak zarysowana perspektywa znakowego ujmowania cudów

Ks. dr JACENTY MASTEJ – adiunkt Katedry Chrystologii Fundamentalnej w Instytucie Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7; 20-039 Lublin; e-mail: jmastej@kul.lublin.pl

¹ M. R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie*. Lublin 1996 s. 410.

² T. D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa*. Opole 2002 s. 166-167.

pozwole komplementarnie spojrzeć na wydarzenia paschalne z perspektywy taumaturgicznej działalności Jezusa oraz na cuda Jezusa w świetle krzyża i zmartwychwstania.

I. CUDA JEZUSA JAKO BOŻE ZNAKI

Teologia XIX i początku XX wieku prezentowała cud jedynie w aspekcie motywacyjnym, widząc w nim „dowód” potwierdzający prawdziwość Objawienia. Teologia współczesna, czerpiąc z myśli biblijnej i patrystycznej, ujmuje cud w kategoriach personalistycznych jako znak Bożego działania³ R. Guardini, R. Latourelle, E. Kopec, Cz. S. Bartnik, J. Kudasiewicz, M. Rusecki, T. Dola, R. Tomczak i inni widzą w znaku środek komunikacji międzyosobowej. Przez znak jego sprawca przekazuje odbiorcy określony komunikat celem nawiązania z nim osobowego dialogu; chce mu zakomunikować konkretne treści, wzbudzić określone reakcje, nawiązać osobowy kontakt.

Znak ma dwa podstawowe elementy strukturalne: widzialny (materialny) i niewidzialny (formalny). Cud-znak, choć posiada strukturalne podobieństwa do znaków naturalnych, to różni się od nich w zasadniczy sposób. Cud jest znakiem *sui generis*, gdyż pochodzi od Boga-Osoby i jest skierowany do człowieka w celu nawiązania z nim zbawczego dialogu⁴ Mając na uwadze dwupłaszczyznową strukturę znaku, należy pamiętać, że element empiryczny cudu-znaku wyróżnia się spośród innych zjawisk swoją niezwykłością. Rozumienie cudu nie może być jednak zacieśniane do elementu widzialnego (materialnego, empirycznego), gdyż nie w nim tkwi jego istota. Zjawiskowa strona wydarzenia niezwykłego ma jedynie przyciągnąć uwagę świadków. W Bożych znakach element dostrzegalny jest nośnikiem nadprzyrodzonej treści, która została nadana przez Boga⁵ Element widzialny cudu ma wprowadzić adresata w rzeczywistość nadprzyrodzoną. Bóg nie tylko jest obecny w znaku-cudzie przez to, że jest jego sprawcą, ale także przez fakt swojej w nim obecności, jako działający i obecny „tu i teraz” On jako Autor cudu decyduje zarówno o empirycznej stronie znaku, jak również o jego treści. Znaczenie cudu-znaku nie jest więc kwestią umowy czy dowolnej interpretacji, jak to ma miejsce w przypadku znaków naturalnych, ale jest nadane przez Boga.

³ Zob. M. R u s e c k i. *Traktat o cudzie*. Lublin 2006 s. 257-272; J. K u d a s i e w i c z. *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*. Ząbki 1999 s. 133-136.

⁴ R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 351-355, 363.

⁵ D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 149.

Teologia współczesna mocno uwypukla przynależność cudu do Objawienia Bożego. W teologii przed Soborem Watykańskim II akcentowano „dowodową” funkcję cudu odwołując się do jego strony empirycznej. W takim rozumieniu cud miał przez swoją niezwykłość i niewytłumaczalność potwierdzać prawdziwość Objawienia niejako „od zewnątrz” Cud traktowano jako „pieczęć”, dowód potwierdzający prawdziwość treści objawionej przez Boga⁶

Warto w tym kontekście zauważyć, że soborowa Konstytucja *Dei Verbum* podkreśla, iż Objawienie Boże dokonało się przez słowa i czyny wewnętrznie z sobą powiązane (por. KO 2). Ojcowie soborowi zwrócili uwagę na przynależność Bożych czynów do rzeczywistości Objawienia Bożego. Cud, przynależący do Objawienia Bożego, jest przez Boga wyjaśniany i interpretowany. Tym samym rzeczywistość cudu nie wyczerpuje się w jego stronie materialnej, widzialnej, empirycznej, ale posiada nadany mu przez Boga sens. Widać to na przykładzie cudów dokonywanych przez Jezusa. Jezus bowiem wyjaśnia znaczenie i zbawczy sens dokonywanych przez siebie dzieł. Znakowa koncepcja, eksponując objawieniowy i zbawczy wymiar cudu, ukazuje także jego funkcję motywacyjną⁷ Poprzez działania cudowne Bóg realizuje Objawienie i zbawienie oraz uwiarygodnia swoje działanie. Tym samym funkcji motywacyjnej cudu nie należy wiązać jedynie z jego elementem niezwykłym, ale z odczytaniem i zrozumieniem wewnętrznego sensu cudu-znaku. Cudowne znaki, dokonywane przez Jezusa, stanowią same w sobie uwiarygodnienie Jego misji. Ich wiarygodność wzrasta, gdy są odczytywane w świetle Starego Testamentu jako wydarzenia, w których Bóg wypełnienia dane obietnice i realizuje dzieło zbawienia. Sens i znaczenie cudów biblijnych należy ukazywać w łączności z Osobą Jezusa Chrystusa, ze szczególnym uwzględnieniem misterium paschalnego.

Odwołując się do ewangelicznych opisów cudów Jezusa trzeba pamiętać, że noszą one na sobie ślady chrystologiczno-soteriologicznej refleksji Kościoła pierwotnego. Opisy wydarzeń cudownych były ostatecznie zredagowane wraz z rodzącą się chrystologią⁸ Cuda dokonane przez Jezusa zostały zinterpretowane w świetle wydarzeń paschalnych. Ta interpretacja dokonana została w kontekście Osoby Jezusa Chrystusa, całego Jego dzieła i pod natchnieniem

⁶ M. R u s e c k i. *Wiarygodność chrześcijaństwa*. T. 1: *Z teorii teologii fundamentalnej*. Lublin 1994 s. 185-186.

⁷ R. T o m c z a k. *Współczesna interpretacja funkcji motywacyjnej cudów Jezusa*. CT 66:1996 f. 3 s. 66-72.

⁸ D o l a. *Teologia misterium życia Jezusa* s. 179.

Ducha Świętego⁹ Ukazanie teologicznego sensu cudownych znaków Chrystusa nie oznacza jednak oderwania ich od historii. Hermeneutyka chrystologiczna, która w Osobie Jezusa Chrystusa widzi „klucz” interpretacyjny, zakłada decyzję wiary, ale nie opiera się jednak na samej metodzie historycznej¹⁰ Chrystologicznej interpretacji cudów Jezusa trzeba dokonywać w świetle najstarszej tradycji nowotestamentowej, sięgającej samego Jezusa z Nazaretu. Należy także mieć na uwadze rozróżnienie między opisami cudów a objaśniającymi je logiami. Opisy stanowią bowiem relację innych osób, logia natomiast są wyjaśnieniem zamiarów Jezusa¹¹. Chrystologiczna interpretacja Jezusowych znaków, dokonana przez Jego uczniów po zmartwychwstaniu, wyrasta z pełnego rozpoznania Osoby Jezusa z Nazaretu. Dlatego właściwe odczytanie cudu-znaku może się dokonać poprzez odniesienie go do Osoby Jezusa Chrystusa, gdyż On jest pełnią i centrum Objawienia¹². Tylko w perspektywie Bożego Objawienia cuda mogą być właściwie zrozumiane i zinterpretowane. Objawienie, zrealizowane w Jezusie Chrystusie, stanowi swoisty „kod” do odczytania znaczenia konkretnego cudu. Bez odniesienia cudu do Osoby Jezusa oraz Jego dzieła, a w szczególności do misterium paschalnego, nie można w pełni pojąć sensu cudów nowotestamentowych¹³

Dla naszych rozważań istotny jest też fakt posiadania przez Jezusa-Cudotwórcę staurologiczno-rezurekcyjnej świadomości. Jezus, będąc dobrowolnym wykonawcą dzieła powierzonego Mu przez Ojca, znał Boży plan oraz sposób jego realizacji. Posiadał On odwieczną wiedzę na temat swojej śmierci, wiedział że umrze na krzyżu i w ten sposób złoży ofiarę przebłagalną za zbawienie świata. Jezus miał także świadomość tego, że Jego śmierć nie będzie kresem życia, lecz przejściem w uwielbionym ciele do chwały Ojca¹⁴ Posiadając staurologiczno-rezurekcyjną świadomość Jezus objawia ją w słowach

⁹ R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 367.

¹⁰ J. R a t z i n g e r – B e n e d y k t XVI. *Jezus z Nazaretu. Cz. 1: Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*. Tł. W. Szymona. Kraków 2007 s. 11.

¹¹ J. G n i l k a. *Jezus z Nazaretu. Orędzie i dzieje*. Tł. J. Zychowicz. Kraków 1997 s. 147.

¹² X. L é o n D u f o u r. *Structure et fonction du récit de miracle*. W: *Les miracles de Jésus selon le Nouveau Testament*. Red. X. Léon-Dufour. Paris 1977 s. 351.

¹³ R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 370-371.

¹⁴ Por. M. R u s e c k i. *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*. Warszawa 2006 s. 68-85; A. A. N a p i ó r k o w s k i. *Staurologiczna świadomość Jezusa*. „Studia Paradyskie” 8:1998 s. 227-242; t e n ż e. *Krzyż. III. Staurologiczna świadomość Jezusa*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki, I. S. Ledwoń, K. Kaucha, J. Mastej. Lublin-Kraków 2002 s. 710-715 (dalej LTF).

oraz w czynach i nadaje całemu swojemu życiu wymiar paschalny. W tym też duchu interpretuje swoje posłannictwo. Staurologiczno-rezurekcyjny charakter posłannictwa Jezusa uwyrażnia się w dokonywanych przez Niego cudach oraz w ich interpretacji¹⁵

II. CUDA JEZUSA W RELACJI DO KRZYŻA

Teologia przed Soborem Watykańskim II, ukazując związek cudów nowotestamentowych z wydarzeniem krzyża, zasadniczo zwracała uwagę na zewnętrzną łączność cudów Jezusa z Jego śmiercią. Eksponowano prawdę, że cuda czynione przez Nauczyciela z Nazaretu doprowadziły Go do śmierci krzyżowej. Szczególnie cuda dokonywane w szabat oraz odpuszczanie grzechów spowodowały ostry konflikt pomiędzy starszyzną żydowską a Jezusem¹⁶

Dla Żydów szabat był dniem świątecznym ustanowionym przez samego Jahwe na pamiątkę aktu stworzenia. W tradycji żydowskiej dzień ten stanowił wielką świętość. Szabat był dniem zebrania kultycznych oraz czasem odpoczynku, dlatego w tym dniu nie wolno było wykonywać żadnych prac. Często ten drugi wymiar szabatu wysuwano na plan pierwszy. Jezus respektując ducha prawa szabatu występuje przeciwko wypaczeniom zasadniczego sensu tego święta. Nadane przez Boga przykazanie świętowania szabatu interpretuje w świetle przykazania miłości Boga i bliźniego: „To szabat został ustanowiony dla człowieka, a nie człowiek dla szabatu” (Mk 2, 27)¹⁷ Syn Boży jest współistotny z Tym, który ustanowił szabat, dlatego w sposób autorytatywny wyjaśnia najgłębszy, duchowy sens tego święta. Jezusowa interpretacja prawa szabatu spotyka się ze sprzeciwem starszyzny żydowskiej.

Cuda czynione przez Jezusa w szabat są w oczach Żydów jawnym naruszeniem Prawa. W dokonywanych znakach Jezus ukazuje siebie jako Pana szabatu i stawia się na równi z Bogiem. Dokonując licznych cudów w szabat, Jezus objawia swoją transcendentną świadomość – „Syn Człowieczy jest panem szabatu” (Mt 12, 8; Mk 2, 28; Łk 6, 5). Podstawą do dokonywania zbawczych znaków w szabat jest Jezusowe przeświadczenie, że Jego dzieła pochodzą od Ojca (J 5, 17). Ewangelisti podkreślają, że cuda czynione przez Jezusa w szabat zaostrzają konflikt między Nim a strażnikami prawa (Mt 12,

¹⁵ R u s e c k i. *Pan zmartwychwstał i żyje* s. 83.

¹⁶ T e n ż e. *Cud w chrześcijaństwie* s. 416.

¹⁷ P o r. D o l a. *Teologia misterium życia Jezusa* s. 171; R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 416.

9-14; Mk 3, 1-6; Łk 6, 6-11; Łk 13, 10-17; 14, 1-6; J 5, 1-18; 9, 1-41)¹⁸. Informację o narastającym konflikcie przekazują synoptycy po opisie cudu uzdrowienia w szabat człowieka z uschlą ręką: „Faryzeusze zaś wyszli i odbyli naradę przeciw Niemu, w jaki sposób Go zgładzić” (Mt 12, 14; por. Mk 3, 6; Łk 6, 11). Konflikt ten przyczynił się do skazania Jezusa na śmierć.

Radykalną postawę wobec Prawa wyraża Jezus także w odpuszczaniu ludziom grzechów¹⁹. W powszechnym przekonaniu Żydów władza odpuszczania grzechów przysługiwała jedynie Prawodawcy, czyli Bogu. Jezus odpuszczając grzechy stawia siebie ponad Prawem, na równi z Bogiem²⁰. Odpuszczenie grzechów paralitykowi uczeni w Piśmie i faryzeusze uznali za bluźnierstwo, albowiem Jezus przywłaszcza sobie prerogatywy, które przysługują tylko Bogu. Zauważyć należy, że Jezus na potwierdzenie tego, że ma władzę odpuszczania grzechów, dokonuje uzdrowienia paralityka (Mt 9, 1-8; Mk 2, 1-12; Łk 5, 17-26). Znak uzdrowienia stanowi potwierdzenie posiadania przez Jezusa boskiej władzy. Myśl teologiczna zwraca uwagę, że odpuszczanie przez Jezusa grzechów oznacza antycypację w ofierze krzyżowej, którą Syn Człowieczy złożył za grzechy ludzi na drzewie krzyża. Odpuszczenie grzechów i uzdrowienie paralityka pogłębiły konflikt między Jezusem a uczonymi w Piśmie i faryzeuszami²¹.

W zaprezentowanym powyżej związku cudów nowotestamentowych ze śmiercią na krzyżu bierze się pod uwagę ziemską historię Jezusa oraz jej kontekst polityczny dostrzegając wymiar przyczynowo-skutkowy wydarzeń z życia Jezusa z Nazaretu. Działalność taumaturgiczną Jezusa oraz jej związek z misterium paschalnym trzeba jednak widzieć w kontekście całego posłannictwa Mistrza z Nazaretu, z uwzględnieniem wszystkich funkcji, jakie pełni cud²².

Teologiczną relację cudów do krzyża uwyraźnia św. Jan Ewangelista, który w Ewangelii stosuje specyficzną terminologię – śmierć Jezusa na krzyżu nazywa „godziną Jezusa” (J 2, 4; 7, 6. 30; 8, 20; 17, 23; 13, 1; 17, 1). Charakterystyczne wyrażenie „moja godzina” pojawia się po raz pierwszy w Ka-

¹⁸ N a p i ó r k o w s k i. *Staurologiczna świadomość Jezusa* s. 231.

¹⁹ J. L o s a d a E s p i n o s a. *Jak Jezus tłumaczył swoją śmierć*. Kolekcja *Communio*. T. 11: *Tajemnica odkupienia*. Poznań 1997 s. 199.

²⁰ D o l a. *Teologia misterium życia Jezusa* s. 186.

²¹ Por. N a p i ó r k o w s k i. *Staurologiczna świadomość Jezusa* s. 231; F. D r e y f u s. *Czy Jezus wiedział, że jest Bogiem?* Tł. R. Rubinkiewicz. Poznań 1995 s. 59; R u s e c k i. *Pan zmartwychwstał i żyje* s. 73-74.

²² M. R u s e c k i. *Funkcje cudów*. Sandomierz–Lublin 1997.

nie Galilejskiej²³ Choć Jezusowa „godzina” w sensie ścisłym oznacza mękę, śmierć na krzyżu i zmartwychwstanie, to jej początek można dostrzec w działalności taumaturgicznej Jezusa. Świadczy o tym symbolika przedmiotów użytych przy przemianie wody w wino. Stażwie były stosowane do rytualnych obmyć i symbolizują obmycie krwią Jezusa, które dokona się na krzyżu. Przemiana wody w wino jest zapowiedzią zbawienia, które nastąpi przez krzyż i zmartwychwstanie. Dostatek i smak wina są znakami nadejścia czasów mesjańskich. Obfitość dobrego wina oznacza pełnię zbawienia, która nadeszła wraz z Mesjaszem²⁴. *Kairos* łączy znaki Jezusa z Jego śmiercią – w dziełach Jezusa z Nazaretu zawarty jest krzyż oraz jego zbawcza moc. Cud w Kanie jest objawieniem chwały Bożej w Jezusie, który jako Wcielony Logos dokona dzieła zbawienia świata. Zbawienie to zrealizowało się ostatecznie przez śmierć na krzyżu, gdzie Jezus swoją krwią obmył ludzi z grzechów i przywrócił człowiekowi, utracony przez grzech, stan łaski.

Podobne wnioski można wyciągnąć analizując inne cuda Jezusa. Dokonywane przez Niego wskrzeszenia objawiają panowanie nad śmiercią. Przykładowo znak wskrzeszenia Łazarza (J 11, 1-44) w strukturze Czwartej Ewangelii stanowi preludeum do wydarzeń paschalnych, gdyż ukazuje, że Jezus jest Panem śmierci i życia²⁵ W Ewangelii według św. Jana znak ten przedstawiony jest jako ostatni z całego ciągu cudownych wydarzeń. Po tym cudzie starszyzna żydowska podjęła ostateczną decyzję o wydaniu Jezusa na śmierć (J 11, 50).

Także cudowne uzdrowienia i egzorcyzmy, przynajmniej w sposób pośredni, łączą się ze śmiercią Jezusa. Choroba, szczególnie nieuleczalna, nosi w sobie zapowiedź i załazek śmierci²⁶ Jezus przez uzdrowienia przywraca chorym nadzieję i uwalnia ich od lęku przed bliską śmiercią. Uzdrawienie jest w pewnym sensie czasowym uwolnieniem od więzów śmierci i stanowi zapowiedź ostatecznego zwycięstwa nad śmiercią, które dokona się przez krzyż i zmartwychwstanie.

Charakter paschalny ma także cudowne rozmnożenie chleba (Mt 14, 13-21; 15, 32-38; Mk 6, 34-44; 8, 1-8; Łk 9, 12-17; J 6, 1-13), które jest zapowiedzią Eucharystii. Ustanowiona podczas Ostatniej Wieczerzy Eucharystia jest

²³ Por. D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 172; R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 418.

²⁴ F. G r y g l e w i c z. *Teologia Nowego Testamentu*. T. 3. Lublin 1986 s. 71.

²⁵ T. H e r g e s e l. *Znaki*. W: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1992 s. 394.

²⁶ D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 174.

antycypacją w Jezusowej ofierze krzyża i zmartwychwstania. Ciało i Krew, podane przez Jezusa apostołom, oznaczają Jego Ciało wydane dla zbawienia ludzi oraz Krew, która zostanie przelana na krzyżu dla obmycia ludzi z grzechów. Jezus nadał Eucharystii na wskroś paschalny wymiar²⁷ Jego pascha oznacza przejście z bytowania ziemskiego do nadprzyrodzonego w chwale Ojca. To Jezusowe przejście permanentnie urzeczywistnia się w sakramentalny sposób w Eucharystii, która daje wiernym udział w wiecznym życiu Bożym. Zaświadcza o tym sam Mistrz z Nazaretu w mowie eucharystycznej (J 6, 22-71). Jego słowa uwyrażniają paschalny aspekt cudownego rozmnożenia chleba. Jezus jest Chlebem, który z nieba zstąpił (por. J 6, 41). Tych, którzy Go przyjmują, obdarza życiem wiecznym.

Skierowane do apostołów podczas Ostatniej Wieczerzy polecenie: „To czynicie na moją pamiątkę!” (Łk 22, 19) stanowi wezwanie do uobecniania wydarzeń paschalnych oraz do karmienia ludzi Chlebem eucharystycznym²⁸ Nie trudno zauważyć tu analogię do cudownego rozmnożenia chleba i funkcji, jaką wówczas spełniali uczniowie. Synoptycy podkreślają, że Jezus podawał chleb uczniom, ci zaś rozdzielali go zgłodniałym ludziom (por. Mt 14, 19; 15, 36; Mk 6, 41; 8, 7; Łk 9, 16). To sam Jezus jest prawdziwym chlebem Bożym, „który z nieba zstępuje i daje życie światu” (J 6, 33)²⁹ Tym Chlebem jest Jego Ciało wydane na krzyżu i uwielbione w zmartwychwstaniu.

Wydarzenia paschalne stanowią centrum i cel misji Jezusa. Cudowne znaki dokonane przez Niego nie tylko poprzedzają wydarzenie krzyża w wymiarze historycznym, ale także je zapowiadają i przygotowują. Zauważyć należy, że w aspekcie soterycznym cuda Jezusa antycypacyjnie czerpią łaskę z wydarzeń krzyża, a co za tym idzie proleptycznie realizują zabawienie. W świetle cudów dokonanych przez Jezusa Jego męka i śmierć stanowią dopełnienie zbawczej misji. Nowotestamentowe znaki Bożej mocy w krzyżu znajdują swój najpełniejszy sens i wyjaśnienie³⁰ Perspektywa wydarzeń paschalnych oraz łaska Ducha Świętego pozwoliły apostołom głębiej zrozumieć, że miłość

²⁷ W. H r y n i e w i c z. *Nasza pascha z Chrystusem*. Lublin 1987 s. 387-512.

²⁸ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych. Ewangelia według św. Marka*. Tłumaczenie, wstęp i komentarze H. Langkammer. Lublin 2004 s. 71.

²⁹ G r y g l e w i c z. *Teologia Nowego Testamentu*. T. 3 s. 73.

³⁰ Por. R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 419-420; D o l a. *Teologia misterium życia Jezusa* s. 171.

i potęga, które zmanifestowały się w cudach, ostatecznie zatriumfowały z wysokości krzyża³¹.

III. CUDA JEZUSA W RELACJI DO ZMARTWYCHWSTANIA

Wydarzenia staurologiczne w sposób implikatywny związane są ze zmartwychwstaniem. Rezurekcja Jezusa Chrystusa jest najważniejszym wydarzeniem w dziejach chrześcijaństwa i ludzkości. Stanowi ono podstawę wiary chrześcijańskiej, co przypomina św. Paweł Apostoł: „a jeśli Chrystus nie zmartwychwstał, daremne jest nasze nauczanie, próżna jest także wasza wiara. [...] Tymczasem jednak Chrystus zmartwychwstał jako pierwszy spośród tych, co pomarli” (1 Kor 15, 14. 20). Teologia fundamentalna ukazuje zmartwychwstanie jako najważniejszy argument za wiarygodnością Objawienia dokonanego w Chrystusie.

Rozważając relację cudów Jezusa do zmartwychwstania najpierw należy zapytać: Czy zmartwychwstanie jest cudem?³² Odpowiedź na to pytanie uwarunkowana jest samym rozumieniem rezurekcji. Nie wchodząc w szczegółowe rozważania na temat rozumienia zmartwychwstania na przestrzeni XX wieków chrześcijaństwa stwierdzić należy, że współczesna teologia katolicka niemal powszechnie rezurekcję Jezusa pojmuje jako wydarzenie ponadhistoryczne, które dokonało się poza czasem w rzeczywistości eschatycznej³³ Zmartwychwstanie jest nadzwyczajnym aktem Bożej wszechmocy, dzięki któremu Jezus przeszedł ze stanu śmierci do rzeczywistości niebiańskiej w uwielbionym ciele. Realność tego wydarzenia potwierdzają historyczne znaki chrystofanii i pustego grobu³⁴

³¹ S. Pié N i n o t. *Tradao de teologia fundamental*. Salamanca 1991 s. 184-188.

³² M. R u s e c k i. *Czy zmartwychwstanie jest cudem?* W: *In Te Domine speravi. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Arcybiskupowi Bolesławowi Pylakowi Metropolicie Lubelskiemu*. Lublin 1996 s. 219-233.

³³ Por. K. S k a w i ń s k i. *Ewolucja teologicznych poglądów na zmartwychwstanie Chrystusa*. RTK 26:1979 z. 2 s. 67-84; R u s e c k i. *Pan zmartwychwstał i żyje* s. 102-141; E. K o p e ć. *Teologia fundamentalna*. Lublin 1976 s. 151-155; W. H r y n i e w i c z. *Chrystus nasza Pascha*. Lublin 1982 s. 325-328; X. L é o n D u f o u r. *Résurrection de Jésus et message paschal*. Paris 1971 s. 253-255; L. S c h e f f c z y k. *Zmartwychwstanie*. Tł. P. Pachciarek. Warszawa 1984 s. 156-160.

³⁴ Por. E. K o p e ć. *Chrystofanie jako znaki zmartwychwstania*. RTK 25:1978 z. 2 s. 22; M. R u s e c k i, J. M a s t e j. *Zmartwychwstanie*. LTF s. 1367; M. R u s e c k i. *Chrysto-*

Ponieważ w zmartwychwstaniu nie jest uchwytny moment uwielbienia Jezusowego ciała (brak elementu widzialnego), dlatego niektórzy teologowie wysuwają trudność, że nie „podpada” ono pod kategorię cudu. Zdaniem M. Ruseckiego, aby rozwiązać ten problem, należy traktować łącznie (choć nie można utożsamiać) zmartwychwstanie oraz stanowiące jego historyczną weryfikację chrystofanie³⁵. Wprawdzie samo zmartwychwstanie jako akt wszechmocy Bożej wymyka się doświadczeniu zmysłowemu, to jednak ze względu na ścisłą łączność chrystofanii ze zmartwychwstaniem możemy je nazwać cudem i ujmować w kategoriach znakowych. W świetle świadectw nowotestamentowych chrystofanie jawią się jako proklamacja rezurekcji, a teologiczna refleksja pierwotnego Kościoła nie oddzielała wyraźnie zmartwychwstania i chrystofanii, np. określa apostołów świadkami zmartwychwstania, podczas gdy w sensie właściwym byli oni świadkami chrystofanii³⁶. Zmartwychwstanie należy uznać za absolutnie najważniejszy cud w dziejach świata. Jest ono „cudem w najpełniejszym tego słowa znaczeniu; można powiedzieć, że jest normą i celem wszystkich cudów, bowiem przez zmartwychwstanie Chrystus, dzięki stwórczemu aktowi Boga, wszedł do nadprzyrodzonej eschatycznej rzeczywistości, co jest celem całej historii zbawienia”³⁷.

W tym kontekście trzeba jeszcze zapytać o sens i znaczenie cudów Jezusa w relacji do zmartwychwstania³⁸. M. Rusecki zwraca uwagę, że cuda Jezusa pozostają w ścisłej relacji do Jego rezurekcji. Cuda przedwielkanocne zapowiadają rezurekcję, do niej prowadzą i antycypacyjnie ją przedstawiają³⁹. Wyraźnie ilustruje to cud wskrzeszenia Łazarza (J 11, 1-44). Jezus sprawia, że człowiek, który od czterech dni leżał w grobie, powrócił do życia (por. J 11, 39). W tym powrocie do życia Jezus objawia swoją władzę nad śmiercią, która w pełni zajaśnieje w Jego rezurekcji.

fanie paschalne. LTF s. 198-203; t e n ż e. *Pusty grób*. LTF s. 987-990.

³⁵ Por. *Czy zmartwychwstanie jest cudem?* s. 224; por. także S c h e f f c z y k. *Zmartwychwstanie* s. 152-155; A. K o l p i n g. *Wunder und Auferstehung Jesu*. Frankfurt a. Main 1969 s. 34-35.

³⁶ R u s e c k i. *Czy zmartwychwstanie jest cudem?* s. 224.

³⁷ T e n ż e. *Funkcje cudu* s. 181.

³⁸ Por. t e n ż e. *Wierzyć moim dziełom. Funkcja motywacyjna cudu w teologii XX wieku*. Katowice 1988 s. 155-183; t e n ż e. *Cud w myśli chrześcijańskiej*. Lublin 1991 s. 406-412; t e n ż e. *Cud w chrześcijaństwie* s. 421-426; t e n ż e. *Funkcje cudu* s. 170-202; t e n ż e. *Czy zmartwychwstanie jest cudem?* s. 219-233; t e n ż e. *Soteryczny wymiar cudu*. CT 58:1988 f. 1 s. 71-87.

³⁹ J. G a l o t. *Chi sei tu, o Christo*. Firenze 1979 s. 148.

Wskrzeszając Łazarza Jezus używa formuły „Ja jestem” (*Ego eimi*), za pomocą której w Starym Testamencie Jahwe wyrażał podmiotowość swego istnienia, swoje nadprzyrodzone bytowanie i zbawcze działanie (Wj 3, 14). Starotestamentowa treść formuły *Ego eimi* posiada istotne znaczenie dla interpretacji cudów Jezusa. Chrystus objawia się jako Ten, który ma prerogatywy Boga Jahwe. W wyrażeniu *Ego eimi* ukazuje się Bóg, z którym identyfikuje się Jezus⁴⁰ Użycie przez Jezusa tej formuły sprawia, że czyn wskrzeszenia Łazarza pozwala odkryć, że Jezus jest Panem śmierci i Dawcą życia – On jest odwiecznym Życiem⁴¹ Wskrzeszenie Łazarza jest kanwą do samookreślenia Jezusa: „Ja jestem Zmartwychwstaniem i Życiem” (J 11, 25). Zarówno zmartwychwstanie, jak i życie są dobrami eschatycznymi⁴². Jezus posiada moc przywracania życia doczesnego, jak również jest Dawcą nowego życia, które nie podlega prawom śmierci. Samoobjawieniowa wypowiedź Jezusa oraz konkretny czyn, jakim jest wskrzeszenie przyjaciela, uwyrażnia prawdę, że zmartwychwstanie oraz nowe życie stają się już „tu i teraz” obecne w Jego Osobie. On jest Panem życia i Zwycięzcą śmierci, co stanie się w pełni zrozumiałe po Jego rezurekcji. Zmartwychwstanie i życie nie tylko objawiają się przez Jezusa, ale w Nim się personifikują. Rezurekcja jest jednak przejściem do nowego życia. Cud wskrzeszenia Łazarza implikuje już Jezusową rezurekcję, wyraźnie ją zapowiada, do niej prowadzi oraz proleptycznie o niej świadczy⁴³ Życie, którym obdarza Jezus swojego przyjaciela przez wskrzeszenie, obejmuje całą jego osobę, dotyczy wymiaru duchowego i cielesnego. W tym sensie cud wskrzeszenia jest obrazem, zapowiedzią oraz częściową realizacją zmartwychwstania⁴⁴ Św. Jan Ewangelista relację o wskrzeszeniu Łazarza umieścił bezpośrednio przed opisem męki i zmartwychwstania Jezusa, aby uwypuklić teologiczną więź, jaka istnieje pomiędzy tymi wydarzeniami.

Wiarygodność cudu wskrzeszenia Łazarza widać w jego ścisłym związku z nauczaniem Jezusa. Wydarzenie i towarzyszące mu słowa wzajemnie się uzupełniają i dopełniają; słowo odsyła do czynu, aby w nim otrzymać swoje

⁴⁰ Por. J. R a t z i n g e r – B e n e d y k t XVI. *Jezus z Nazaretu* s. 287; R u s e c k i. *Traktat o cudzie* s. 314-316; D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 161.

⁴¹ D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 164.

⁴² J. C z e r s k i. *Życie*. W: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne* s. 293.

⁴³ Por. R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 399, 423; t e n ż e. *Czy zmartwychwstanie jest cudem?* s. 228.

⁴⁴ Por. D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 174-175; G. R o c h a i s. *Les récits de résurrection des morts dans le Nouveau Testament*. Cambridge 1981 s. 113-146; T. H e r g e s e l. *Jezus cudotwórca*. Katowice 1987 s. 229-233.

wypełnienie i uwierzytelnienie, a czyn odsyła do słowa, aby w nim otrzymać interpretację oraz wyjaśnienie sensu nadanego mu przez Boga. Słowo Jezusa ukazuje treść wydarzenia oraz jest jednocześnie słowem-aktem, słowem Bożej mocy. Słowo w cudownym czynie wypełnia się, niejako wypowiada się w pełni⁴⁵ Jezus Chrystus, Wcielone Słowo Boże, doskonale łączy w sobie słowo i czyn, co jest widoczne między innymi przy wskrzeszeniu Łazarza. Znak wskrzeszenia Łazarza staje się w pełni czytelny dzięki wyjaśniającym słowom Jezusa, które zaczynają się od słów *Ego eimi*⁴⁶. Wypowiedziane przez Jezusa słowa i czyn wskrzeszenia Łazarza mają charakter profetyczny, stanowią wyraźną zapowiedź zmartwychwstania Jezusa. Pełne zrozumienie wskrzeszenia Łazarza i słów Jezusa stało się możliwe dopiero po rezurekcji.

Także inne cuda Jezusa zapowiadają i ujawniają w sposób antycypacyjny wydarzenie zmartwychwstania, gdyż są one zorientowane na objawienie się chwały Bożej w Chrystusie. W Starym Testamencie chwała jest przymiotem samego Boga, który objawia się w majestacie, świętości i potędze. Najdoskonalszym objawieniem się chwały Bożej jest Osoba Syna Bożego i Jego czyny. Już w opisie pierwszego cudu dokonanego przez Jezusa św. Jan Ewangelista uwyraźnił jego doksologiczny wymiar: „Taki to początek znaków uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej. Objawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie” (J 2, 11). Dokonanie przez Jezusa cudu jest rewelacją Jego chwały, co rodzi w uczniach wiarę w Jego mesjańskie posłannictwo⁴⁷ W pełni swoją chwałę Syn Boży objawi w wyznaczonej przez Ojca „godzinie” uwielbienia (J 13, 31-37; 17, 1-5). „Godzina” w Czwartej Ewangelii oznacza krzyż i zmartwychwstanie⁴⁸ Tym samym to, co rozpoczęło się wraz z pierwszym cudem i było realizowane w ziemskim życiu Jezusa przez Jego słowa i czyny, zostało wypełnione w wydarzeniach paschalnych. Chwała Boża, objawiona w misterium wielkanocnym, ma wymiar eschatyczny i jest zapowiedzią przyszłej glorii tych, którzy należą do Chrystusa⁴⁹

Cuda przedwielkanocne były zapowiedzią i prefigurą przemiany czasów ostatecznych. Ilustrują to uzdrowienia i egzorcyzmy, które objawiają, że przemiana ta obejmuje całego człowieka – jego wymiar duchowy i fizyczny⁵⁰

⁴⁵ R u s e c k i. *Traktat o cudzie* s. 321-330.

⁴⁶ D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 164.

⁴⁷ Por. R. L a t o u r e l l e. *Miracles de Jésus et théologie du miracles*. Montréal-Paris 1986 s. 332-334.

⁴⁸ G r y g l e w i c z. *Teologia Nowego Testamentu*. T. 3 s. 70.

⁴⁹ R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 423-424.

⁵⁰ W. K a s p e r. *Jezus Chrystus*. Tł. B. Białecki. Warszawa 1983 s. 92.

Ukazane w nich zwycięstwo nad chorobą cielesną i szatanem odsłania triumf życia, które Chrystus daje w obfitości. Zwycięstwo nad szatanem wiąże się z uwolnieniem duchowym. Moc Boża, przejawiająca się w egzorcyzmach Jezusa, jest Świadkiem nadejścia Bożego panowania. On nie tylko objawia nadejście Królestwa Bożego, ale także jest świadom, że wraz z Nim ono jest obecne „tu i teraz” W słowach i czynach Jezusa z Nazaretu zbawienie staje się wydarzeniem aktualnym⁵¹ Egzorcyzmy i uzdrowienia pozwalają mirakulowanym oraz świadkom wydarzeń cudownych doświadczyć panowania Boga i upadku szatana, a jednocześnie wskazują na eschatologiczną przyszłość⁵². Cuda te zwiastują uwielbienie ciała Jezusa w zmartwychwstaniu oraz zapowiadają przemianę, której dostąpi człowiek w czasach ostatecznych. Egzorcyzmy i uzdrowienia zapoczątkowują pełnię zbawienia i życia. W zmartwychwstaniu Jezus objawia się jako wyzwolony z więzów śmierci i posiadający nowe życie, które oznacza wieczne trwanie w Bogu. Podstawą chrześcijańskiej nadziei na ostateczną przemianę ciała jest zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa⁵³

Według Starego Testamentu zasadniczą treścią zbawienia jest życie⁵⁴ Zbawić oznacza bowiem obdarzyć nowym życiem. Jezus poprzez cuda usuwa zagrożenia, które wprowadzają nieład w życie człowieka: grzech, szatana, chorobę, śmierć i ludzką nędzę⁵⁵ Dokonywane przez Niego uzdrowienia są znakami uzdrawiającego działania Boga. Ponieważ choroba nosi w sobie zapowiedź i zalążek śmierci, dlatego zwycięstwo nad nią oznacza triumf życia nad śmiercią. Tym samym uzdrowienia cielesne oraz egzorcyzmy stają się zapowiedzią nowego życia, które Chrystus daje w obfitości. Dokonane przez Jezusa uzdrowienia i egzorcyzmy są prefigurą i zaczątkiem eschatologicznej transformacji, w której cały człowiek dostąpi zbawienia. Cuda te, stanowiąc realną zapowiedź pełnego zbawienia człowieka i odnowy świata w czasach

⁵¹ Por. G n i l k a. *Jezus z Nazaretu* s. 123; J. D u p u i s. *Wprowadzenie do chrystologii*. Tł. W. Zasiura. Kraków 1999 s. 58.

⁵² D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 160.

⁵³ J. M o l t m a n n. *Theologie der Hoffnung*. München 1964 s. 148.

⁵⁴ Por. J. K u d a s i e w i c z. *Biblia Księgą Zbawienia*. W: *Biblia o odkupieniu*. Red. R. Rubinkiewicz. Lublin 2000 s. 16-17; K a s p e r. *Jezus Chrystus* s. 145; J. S c h r e i n e r. *Teologia Starego Testamentu*. Tł. B. W. Matysiak. Warszawa 1999 s. 64-75; H. F r a n k e m ö l l e. *Jesus von Nazareth*. Mainz 1979 s. 138.

⁵⁵ T. D o l a. *Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa pełnią wydarzeń zbawczych*. AK 84:1992 z. 1 s. 31.

ostatecznych, są jednocześnie ukierunkowane na zmartwychwstanie, w którym dokonała się największa przemiana człowieka⁵⁶

Zauważyć też trzeba związek Jezusowego panowania nad naturą z Jego zmartwychwstaniem. Cuda dotyczące natury stanowią zaczątek i zapowiedź przemiany całego świata stworzonego (por. Rz 8, 21-22). Chrystus jako Odwieczny Logos nie tylko uczestniczył w dziele stworzenia, ale także dokona przemiany świata – czyniąc wszystko nowym (Ap 21, 5). To przemieniające działanie Boga jest nowym stworzeniem (2 Kor 5, 12; Ga 6, 15; Ef 2, 15; 4, 25; Kol 3, 10). Zbawczymi skutkami dzieła Chrystusa objęte jest całe stworzenie⁵⁷ Uwielbienie Jezusa jest zapoczątkowaniem stwórczej przemiany, której świat dostąpi w Eschatonie⁵⁸ Zapowiedź tej przemiany odnajdujemy już w panowaniu Jezusa z Nazaretu nad prawami natury.

Dla dopełnienia rozważań na temat relacji cudów do zmartwychwstania należy jeszcze zapytać o wpływ zmartwychwstania na cuda. Ukazując ten związek skoncentrujemy się na aspekcie motywacyjnym. Zmartwychwstanie jest pełnią Objawienia i zbawienia. Przedpaschalne cuda Jezusa stają się zrozumiałe dopiero z perspektywy rezurekcji. Wydarzenia paschalne stały się podstawą interpretacji cudów – po zmartwychwstaniu można je było wyjaśniać w kontekście całego dzieła Objawienia i zbawienia. Dzięki rezurekcji cuda Jezusa otrzymały skuteczność soteryczną i siłę motywacyjną. Cuda Jezusa uprzednio aktualizują zmartwychwstanie, gdyż stanowią realną zapowiedź pełnego zbawienia człowieka i odnowy świata w czasach ostatecznych. Niezwykłe znaki Jezusa są zapowiedzią czegoś doskonalszego i pełniejszego, oznaczają Jezusowe zwycięstwo w wymiarze duchowym i cielesnym⁵⁹ Zmartwychwstanie Jezusa jest natomiast ostatecznym, eschatologicznym wypełnieniem dokonywanych przez Niego niezwykłych znaków⁶⁰ To w świetle zmartwychwstania cuda przedpaschalne uzyskują zbawczy sens i siłę motywacyjną.

Zmartwychwstanie jest cudem w najpełniejszym tego słowa znaczeniu i nie można stawiać znaku równości między zmartwychwstaniem i innymi cudami. Zmartwychwstanie jako wydarzenie cudowne zawiera w sobie najwyższej rangi uwierzytelnienie. Niemniej jednak walor motywacyjny rezurekcji wzrasta, gdy jest ona ukazywana w łączności z całą działalnością taumaturgiczną

⁵⁶ R u s e c k i. *Cud w chrześcijaństwie* s. 424-426.

⁵⁷ Por. F. M u s s n e r. *Die Wunder Jesu*. München 1967 s. 52; R u s e c k i. *Funkcje cudu* s. 189-190.

⁵⁸ D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 175-178.

⁵⁹ T e n ż e. *Traktat o cudzie* s. 390.

⁶⁰ D o l a. *Teologia misteriów życia Jezusa* s. 173.

Jezusa, a także w świetle Jego nauczania. Mimo że cuda przedpaschalne mają mniejszy walor motywacyjny niż zmartwychwstanie, to służą one realizacji zbawczych planów Boga. Rozważane w łączności z największym cudem w dziejach ludzkości otrzymują większy walor motywacyjny⁶¹. W cudach przedwielkanocnych ujawnia się już tajemnica zmartwychwstania⁶².

*

Ze względu na teologicznofundamentalny charakter artykułu zasadne jest pytanie o wiarygodność cudu w aspekcie jego relacji do śmierci krzyżowej oraz zmartwychwstania. Wiarygodności należy szukać w koherentnej przynależności cudów Jezusa i wydarzeń staurologicznych oraz rezurekcyjnych do rzeczywistości Objawienia i zbawienia. Ukazanie wewnętrznego znaczenia cudów Jezusa, ich głębokiego związku z Jego mesjańskim posłannictwem pozwala odkryć wiarygodność Objawienia i zbawienia. Cuda Jezusa nie są tylko czymś zewnętrznym w odniesieniu do Objawienia i zbawienia, ale je realizują oraz uwierzytelniają. W ten sposób wyjaśniane cuda jawią się jako uwiarygodnione w wydarzeniach paschalnych. Bez wydarzeń staurologicznych i rezurekcyjnych cuda nie posiadałyby pełnej skuteczności zbawczej, a zatem nie mogłyby także pełnić funkcji motywacyjnej w aspekcie soterycznym. Prezentacja wiarygodności nabiera większego waloru motywacyjnego przez ukazanie cudów Jezusa i misterium paschalnego jako wydarzeń, w których wypełniły się zapowiedzi starotestamentalne.

BIBLIOGRAFIA

- C z e r s k i J.: Życie. W: Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne. Red. F. Gryglewicz. Lublin: RW KUL 1992 s. 291-306.
- D o l a T.: Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa pełnią wydarzeń zbawczych. AK 84:1992 z. 1 s. 28-41.
- D o l a T.: Teologia misterium życia Jezusa. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego 2002.

⁶¹ T e n ż e. *Czy zmartwychwstanie jest cudem?* s. 229.

⁶² Por. L é o n - D u f o u r. *Structure et fonction du récit de miracle* s. 351; A. K o l p i n g. *Fundamentaltheologie*. T. 2: *Die konkretgeschichtliche Offenbarung Gottes*. Münster 1974 s. 459.

- D r e y f u s F.: Czy Jezus wiedział, że jest Bogiem? Tł. R. Rubinkiewicz. Poznań: W drodze 1995.
- D u p u i s J.: Wprowadzenie do chrystologii. Tł. W. Zasiura. Kraków: WAM 1999.
- F r a n k e m ö l l e H.: Jesus von Nazareth. Mainz 1979.
- G a l o t J.: Chi sei tu, o Christo. Firenze 1979.
- G n i l k a J.: Jezus z Nazaretu. Orędzie i dzieje. Tł. J. Zychowicz. Kraków: Wydawnictwo Znak 1997.
- G r y g l e w i c z F.: Teologia Nowego Testamentu. T. 3. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1986.
- H e r g e s e l T.: Jezus cudotwórca. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1987.
- H e r g e s e l T.: Znaki. W: Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1992 s. 383-398.
- H r y n i e w i c z W.: Chrystus nasza Pascha. Lublin: TN KUL 1982.
- H r y n i e w i c z W.: Nasza pascha z Chrystusem. Lublin: TN KUL 1987.
- K a s p e r W.: Jezus Chrystus. Tł. B. Białecki. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1983.
- K o l p i n g A.: Fundamentaltheologie. T. 2: Die konkretgeschichtliche Offenbarung Gottes. Münster 1974.
- K o l p i n g A.: Wunder und Auferstehung Jesu. Frankfurt a. Main 1969.
- K o p e ć E.: Chrystofanie jako znaki zmartwychwstania. RTK 25:1978 z. 2 s. 21-29.
- K o p e ć E.: Teologia fundamentalna. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1976³
- K u d a s i e w i c z J.: Ewangelie synoptyczne dzisiaj. Ząbki: Apostolicum 1999.
- K u d a s i e w i c z J.: Biblia Księgą Zbawienia. W: Biblia o odkupieniu. Red. R. Rubinkiewicz. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 2000 s. 7-40.
- L a t o u r e l l e R.: Miracles de Jésus et théologie du miracles. Montréal-Paris 1986.
- L é o n D u f o u r X.: Résurrection de Jésus et message paschal. Paris 1971.
- L é o n - D u f o u r X.: Structure et fonction du récit de miracle. W: Les miracles de Jésus selon le Nouveau Testament. Red. X. Léon-Dufour. Paris 1977 s. 339-355.
- L o s a d a E s p i n o s a J.: Jak Jezus tłumaczył swoją śmierć. Kolekcja Communio T. 11: Tajemnica odkupienia. Poznań 1997 s. 195-210.
- M o l t m a n n J.: Theologie der Hoffnung. München 1964.
- M u s s n e r F.: Die Wunder Jesu. München 1967.
- N a p i ó r k o w s k i A. A.: Krzyż. III. Staurologiczna świadomość Jezusa. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki, I. S. Ledwoń, K. Kaucha, J. Mastej. Lublin-Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 710-715.
- N a p i ó r k o w s k i A. A.: Staurologiczna świadomość Jezusa. „Studia Paradayskie” 8:1998 s. 227-242.
- P i é - N i n o t S.: Tradao de teologia fundamental. Salamanca 1991.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych. Ewangelia według św. Marka. Tłumaczenie, wstęp i komentarze H. Langkammer. Lublin: Wydawnictwo KUL 2004 s. 71.
- R a t z i n g e r J. – B e n e d y k t XVI: Jezus z Nazaretu. Cz. 1: Od chrztu w Jordanie do Przemienienia. Tł. W. Szymona. Kraków: Wydawnictwo „M” 2007.
- R o c h a i s G.: Les récits de résurrection des morts dans le Nouveau Testament. Cambridge 1981.
- R u s e c k i M., M a s t e j J.: Zmartwychwstanie. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki, I. S. Ledwoń, K. Kaucha, J. Mastej. Lublin-Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 1367-1375.

- R u s e c k i M.: Chrystofanie paschalne. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki, I. S. Ledwoń, K. Kaucha, J. Mastej. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 198-203.
- R u s e c k i M.: Cud w chrześcijaństwie. Lublin: TN KUL 1996.
- R u s e c k i M.: Czy zmartwychwstanie jest cudem? W: *In Te Domine speravi*. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Arcybiskupowi Bolesławowi Pylakowi Metropolicie Lubelskiemu. Lublin 1996 s. 219-233.
- R u s e c k i M.: Funkcje cudów. Sandomierz–Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne 1997.
- R u s e c k i M.: Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 2006.
- R u s e c k i M.: Pusty grób. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki, I. S. Ledwoń, K. Kaucha, J. Mastej. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 987-990.
- R u s e c k i M.: Soteryczny wymiar cudu. CT 58:1988 f. 1 s. 71-87.
- R u s e c k i M.: Wiarygodność chrześcijaństwa. T. 1: Z teorii teologii fundamentalnej. Lublin: TN KUL 1994.
- R u s e c k i M.: Wiercie moim dziełom. Funkcja motywacyjna cudu w teologii XX wieku. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1988.
- S c h e f f c z y k L.: Zmartwychwstanie. Tł. P. Pachciarek. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1984.
- S c h r e i n e r J.: Teologia Starego Testamentu. Tł. B. W. Matysiak. Warszawa: Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „ADAM”, Instytut Wydawniczy PAX 1999.
- S k a w i Ń s k i K.: Ewolucja teologicznych poglądów na zmartwychwstanie Chrystusa. RTK 26:1979 z. 2 s. 67-84.
- T o m c z a k R.: Współczesna interpretacja funkcji motywacyjnej cudów Jezusa. CT 66:1996 f. 3 s. 66-72.

THE PASCHAL DIMENSION OF JESUS' MIRACLES

S u m m a r y

The aim of the present article is to show the Paschal dimension of Jesus' miracles. The problem is presented in three parts. First, the biblical and theological understanding of Jesus' miracles as God's signs is shown. The perspective of perceiving the miracles as signs outlined in this way allows to complementarily look at the Paschal events from the perspective of Jesus' taumaturgical actions and at Jesus' miracles in the light of the cross and Resurrection.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Jezus Chrystus, cud, krzyż, zmartwychwstanie, chrystofanie, wydarzenia paschalne, Objawienie, zbawienie.

Key words: Jesus Christ, miracle, cross, Resurrection, Christophanies, Paschal events, revelation, salvation.